

նորեր յաջորդեն, որուն ներքին արժէքը սոյն արժէքին կը հաւասարի, եթէ աւելին ալ չէ, զոր նա կ'ընծայէ իբր բոման արուեստի ուսումնասիրութիւն:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՍԱԳԸԳԵԱՆ

ԳԱՐԵԳՐԻՆ ԲԱԸ. Յ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ, Բառարան պարսկերէն-հայերէն: ԹԷԽՐԱՆ, տպ. «Փարոս», 1933, էջք X + 790: Գինն՝ 40 ռիալ:

Պարսկահայ մտաւոր կեանքում մի խոշոր գէպը կարելի է համարել Գարեգին քահ. Կիրակոսեանի պարսկերէն-հայերէն բառարանի հրատարակութիւնը:

Ինչպէս յայտնի է, մենք մինչեւ օրս ունեցել ենք միայն մի պարսկահայ բառարան — Գէորգ զպիրինը, որ տպագրուած է 1826 թ.: Սակայն այս արժէքաւոր գործը, որ հնացած եւ վաղուց սպառուած է, ունէր մի խոշոր թերութիւն — պարսկերէն բառերը գրուած էին հայկական տառադարձութեամբ եւ այն՝ տաճկական արտասանութեամբ: Մի օրինակելի պարսկահայ բառարանի կարիքը վաղուց էր զգացուած, մանաւանդ Պարսկաստանում, որտեղ պարսկերէնը մուտք է գործել հայ զպրոցները հսկայական չափերով եւ որպէս վերածնունդ ազգի պաշտօնական լեզու՝ խոշոր կարեւորութիւն է ստացել:

Սակայն ո՞վ պէտք է լրացնէր այդ բացը: Գիտնական պարսկագէտներ մենք համարեալ չունենք եւ եթէ ունենայինք, նրանց արտասանութիւնն անխուսափելիօրէն պէտք է լինէր թուրքական կամ հին պարսկական, ինչպէս է Եւրոպական գիտնականների արտասանութիւնը, որը սակայն կենդանի պարսկերէնից մեծապէս տարբերում է եւ պարսկահայ շրջաններում լեզուի խառնափնթորութիւն միայն կարող էր առաջացնել: Տեղացի պարսկագէտ հայերը որքան եւ տեղեակ կենդանի պարսկերէնին, չունեն պահանջուած գիտական պատրաստութիւնն այդ գործը կատարելու: Վերջիններից ամենից յաջողակը հէնց Գարեգին քահ. Կիրակոսեանն էր, որ եւ վաղուց յղացել էր այդ միտքը: Այդ բանն ինձ յայտնի էր տարիներ առաջ, յարգելի հեղինակը դեռ 1922 թ. ցոյց էր տուել ինձ իր համարեալ ամբողջացած գործը:

Շատ դեղեցիկ է բառարանի նպատակը, որ հեղինակը ձեւակերպել է հետեւեալ տողերում. «այս կարեւոր լեզուն ուսումնասիրողների եւ յատկապէս պարսկահայ աշակերտների համար երեւան են գալիս որոշ դժուարութիւններ, որոնց հարթելու համար ձեռնարկեցի սոյն բառարանի կազմութեանը»: Բառարանն ուրեմն յօրինուած է լեզուն սովորողների եւ աշակերտների, մի խօսքով սկսնակների համար եւ որպէս այդպիսի՝ աւելի քան բառարանում է գրուած պահանջը:

Բառարանն ունի խոշոր առաւելութիւններ. 1. Պարսկերէն բառերի դիմաց գրած է արտասանութիւնը, եւ որ գլխաւորն է, ներկայի դուրս պարսկական եւ ոչ թուրքական կամ հին պարսկական արտասանութիւնը — հայերէն տառերով:

Կարելի էր, ի հարկէ, տառադարձութիւնը հայերէն գրերով աւելի դիտական հիմունքներով վրայ դնել, որովհետեւ հայերէն տառերը կարող են շնորհել պարսկերէնին ոչ աւելի նուազ չափով յաջող արանակիրայցիա, քան լատիններէնը: Բայց դրա համար կը պահանջուէր նախ աւելի մասնագիտական լեզուաբանական (հնչարանական) պատրաստութիւն եւ երկրորդ, որ շատ կարեւոր է, մեր տարանները, մանաւանդ Թէհրանինը, հնարաւորութիւն չեն կարող ընձեռել զանազան պայմանական նշանները ճշգրտութեամբ ձեւակերպելուն:

Մասնաւորապէս պարսկական (արաբերէն) ց հնչիւնի տառադարձութիւնը 'յ-ով յաջող չի կարող համարուել, որովհետեւ յ տառը զուգորդուած է կրկնակի հնչիւնների հետ, այն է յ-ի (խոտի) եւ Ի-ի, որոնցից ոչ մէկը ոչ մի առնչութիւն չունի ց-ի հետ եւ աւելորդ է: Հետեւեալ նշանը 'ձ, որ ընդունուած է գիտական գործերում, միանգամայն բաւական է արտայայտելու ց: Եւ օր. ٲا բառի «մօյ'ալլամ» տառադարձութիւնը անխուսափելիօրէն իրաւի պատկերացումը կը մտցնի այդ բառի մէջ, որ անբնական է:

Նոյնպէս ٲ տառի արտասանութիւնը չի զուգադիպում կամ դոնէ միշտ չի զուգադիպում ٲ-ի արտասանութեան եւ ուրեմն միացնել երկուսը նոյն տառադարձութեամբ (ٲ) ուղիղ չի լինիլ:

Պարսկական «գարար» նշանի (—) ա-ով փոխարինելը եւ ալէֆի (ا) ա'-ով արտայայտելը տեղիք կարող է տալ զանազան թիւրիմացութիւնների, քանի որ ա-ն զուգորդուած է ա-ի յտակ արտասանութեան հետ (մինչդեռ —ը անգլիական bad բառի միջի ա-ի արտասանութիւնն ունի), իսկ ٲ չեղտուած ա-ի:

Այս տառադարձութեան բոլոր մանրամասնութիւնների մասին յամենայն դէպս պէտք է բացատրութիւն տրուէր ներածութեան մէջ կամ առաջաբանում:

Գրքի առաւելութիւններից է. 2. ածանցաւոր բառերի դիմաց արմատներ դնելը, որ սկսնակների համար ուսանելի է, բայց որ սխտեմատիք կերպով չի կատարուած:

Ապա յիշենք. 3. հայերէնին համապատասխան պարսիկ կամ արաբ բառի մօտ գրուած = նշանը, որ դարկ կը տայ բառանից օգտուողի ստուգարանական հետաքրքրութեան, ինչպէս եւ նախորդ կէտում յիշուած երեւոյթը:

Մասնանշելի է եւ բառարանի ծաւալը, որ ոչ միայն շատ յարմար է գործածութեան համար (աւելի յաջող կը լինէր, եթէ տպագրուած լինէր օր. Վիեննայում), այլ եւ պարունակում է բառերի այնպիսի մթերք, որ միանգամայն բաւարարութիւն կարող է տալ սովորական բնագրի ընթերցման ժամանակ:

Ցոյց տալու համար Հ. Կիրակոսեանի եւ միւս բառարանների միջեւ եղած տարբերութիւնը բառաթերքի եւ ոճերի կողմից, վերցնենք մի քանի բառ. Օրինակի համար Հ. Կիրակոսեանի Բառարանում գտեւում ենք էջ 50 ա (6) اقبانوس, اقوام, اقوال, اقنوم, اقليم, اقلید, եւ այլն բառերը, որոնց դիմաց Գաֆֆարովի բառարանում կարդում ենք اقليم, اقلیدس, اقلید, اقواس, اقوات, اقنوم, اقتصوين, اقتاع, اقمث, اقار, اقار, اقبانوس (16): Steingassի մօտ բառերի նոյն սահմաններում Գաֆֆարովի համեմատութեամբ պակասում են اقوام, اقوات, اقوى եւ اقوام, اقوات, اقوى բառերը, բայց

դրա փոխարէն աւելի ունի 12 բառ, ուրեմն ընդամենը 24 բառ:

Սակայն բառերի այս յարաբերութիւնը բաւական չէ ցոյց տալու բառարանների միջեւ եղած տարբերութիւնները: Կարեւոր են մասնաւոր ոճերը:

Օր. ٲا բառի դիմաց Գաֆֆարովի բառարանում նշանակութիւնից յետոյ (пушка, артиллерійское орудіе; пушечный выстрѣль) մենք գտնում ենք բաղաձայն առումներ. كوله توب, سكان توب, قراول توب, وچة توب, خزانة توب, توب صحرائی, توب دعدن پر, توب خاندان, توب تهر, توب ميدانی եւ շարունակութիւնը:

Հեղինակը ճիշդ չէ խնայել պատուով գլուխ հանելու իր գործը: Բառերի նշանակութիւնները որքան կարելի է, ճշգրտած են, հեղինակը երեւան է բերում իր հմտութիւնը ինչպէս պարսկերէնի, այնպէս եւ հայերէնի մէջ: Հայերէն նոյնարմատ բառերի համար Հ. Կիրակոսեանը ձեռքի տակ է ունեցել Թիրեաքեանի բառարանը եւ բարեխղճօրէն օգտուել նրանից: Hübschmann կամ այլ նորագոյն Եւրոպական ստուգարանութիւններ չեն օգտագործուել:

Բառարանի սկզբում դետեղուած է Հ. Ա. ճառեանի նպատակը յառաջաբանը:

Գիրքն ընդհանուր առմամբ կազմուած է խնամքով եւ բառերն ընտրուած են յաջող կերպով եւ Հ. Կիրակոսեանի Բառարանը կոչուած է մեղմում խոշոր գեր կատարելու պարսկերէն լեզուի տարածման գործում եւ կատարելապէս յանձնարարելի է:

ԹԷԽՐԱՆ, 25 Սեպտեմբերի 1933 թ.:

Ռ. ԱՐԲԱՆՍՅԱՆ

Resumé der wichtigsten Abhandlungen.

Die Progymnasmen des Theon von Alexandrien in armenischer Übersetzung. Vorläufiger Bericht zum neuentdeckten armenischen Text. Von P. N. Akinian. Sp. 197—212.

Als im Jahre 1925 der Verf. die armenischen Hss. des Staatsmuseums zu Erivan studierte, ist ihm in der Nummer 870 ein Handbuch der Rhetorik untergekommen, das in der Überschrift einem gewissen Tonakan zugeschrieben war. Es war im vorhinein nicht schwer festzustellen, daß die Schrift ein

Fremdgut war, es fehlten dem Verf. nur die Zeit und die nötigen Quellen, die Identität der erwähnten Schrift mit irgendeiner griechischen zu konstatieren. Auf Grund der Auszüge, die er damals gemacht hatte, gelang es ihm unlängst festzustellen, daß hier eine bis jetzt unbekannte Übersetzung der Theonischen Progymnasmen vorliegt.

Da nach G. Reichels Studien bewiesen ist, daß Theons Progymnasmen im erhaltenen griechischen Texte stark umgestaltet, ver-

stümmelt und interpoliert sind, so gewinnt die armenische Übersetzung an Wichtigkeit.

Der Verf. stellt zunächst den Lesern seine Auszüge aus Nummer 870 vor, worin die ursprüngliche Gestalt der Progymnasmen in glänzender Weise zutage tritt. Dem armenischen Texte sind die gleichlautenden griechischen nach Walz's Ausgabe beigegeben.

Die Zergliederung und Folge der Theonischen Progymnasmen gibt die armenische Übersetzung folgendermaßen wieder: Einleitung (I) 1. *περι τῆς τῶν νέων ἀγωγῆς* (II), 2. *περι χρείας* (V), 3. *περι μύθου* (III), 4. *περι διηγήματος* (IV), 5. *περι τόπου* (VII), 6. *περι ἐκφράσεως* (XI), 7. *περι προσωποποιίας* (X), 8. *περι ἐγκωμίου καὶ φόρου* (VIII), 9. *περι συχρίσεως* (IX), 10. *περι θέσεως*, 11. *περι νόμου*, 12. *περι ἀναγνώσεως καὶ ἀναγνώσματος*, 13. *περι ἀχροάσεως*, 14. *περι παραφράσεως*, 15. *περι ἐξεργασίας*.

Diese Einteilung des Archetypus, die die armenische Übersetzung darstellt, hatte schon Reichel vorausgesetzt. Wie ersichtlich, fehlen die *ἀνάσκειν* und *κατάσκειν* dem armenischen Theon und somit dem Archetypus, was auch Reichel als unecht gebrandmarkt hatte. Die Voraussetzung Reichels, daß Theo auch *ἀντίρρησις* behandelt hatte, ist als hinfällig zu betrachten.

Dem armenischen Texte wird noch ein Aufsatz als 16. Kapitel *περι χρείας* angehängt. Dies ist entweder der Aphthonischen Progymnasmen oder dem armenischen „Buch der Chrie“ entlehnt.

Die Übersetzung stammt aus der um 572 von den armenischen Flüchtlingen in Konstantinopel gegründeten Schule und gehört zu der Übersetzungsgruppe: Dionysii ars grammatica, Philo und Irenäus' Werke. Die nach dem griechischen Muster zusammengebaute technischen Worte werden hier im Übermaß gebraucht.

Das Werk, das wahrscheinlich als Handbuch der Rhetorik unter den Armeniern einen Leserkreis gehabt hatte, ist später, als Moses' „Buch der Chrie“ herauskam, in Vergessenheit geraten. Dieses Schicksal war ja auch dem griechischen Texte bestimmt. In der armenischen Literatur wird es zum erstenmal bei Gregor Magistros als „Theons *τέχνη ῥη-*

τορικῆ“ erwähnt. A. Baumgartners Behauptung, daß Moses in seinem „Buch der Chrie“ die Theonischen Progymnasmen benützt habe, wird nicht bestätigt. Der Verf. gibt im folgenden 19 Sentenzen, die aus Theons Progymnasmen entlehnt und einer Sentenzensammlung (in Cod. arm. 29 der Wiener Mechitharisten-Bibliothek) beigegeben sind.

Die Wichtigkeit der armenischen Übersetzung zur Rekonstruktion des Theonischen Archetypus wird hiermit klargestellt. Dem Verf. liegt es am Herzen, die Ausgabe des Textes der Gelehrtenwelt selbst vorzulegen, im Falle daß er eine Abschrift der einzigen Handschrift erreichen könnte.

Der Katholikos Moses III. Zum 300jährigen Todestag. § 20. **Die Beziehungen zwischen der armenischen Kirche und der Römischen Kurie; Verhandlungen über die Union.** Von P. N. Akinian. Sp. 235—259.

Nach der Wiederherstellung des armenischen Katholikosats in Etschmiadzin (1439) hat zum erstenmal Stephanos mit Rom eine direkte Beziehung angeknüpft. Er begab sich sogar persönlich nach Rom, um durch die päpstliche Vermittlung die europäischen Mächte für die armenische Sache zu gewinnen. Seine Bemühungen blieben ohne Ergebnis, da er unterwegs in Lemberg vom Tode ereilt wurde (1551). Seine Nachfolger, Michael und Thaddäus, setzten zwar die Verhandlungen mit Rom fort, die ersehnte Befreiung Armeniens aus dem persischen Joch konnte aber nicht erreicht werden. Nach einer Unterbrechung von 20 Jahren griff der Katholikos Melchisedech die Verhandlungen wieder an. Um 1601 wandte er sich mit einem Schreiben an Klemens VIII., um durch ihn den spanischen König Philipp zu veranlassen, den armenischen Kaufleuten manche Konzessionen zu gewähren. Uns ist nur das päpstliche Schreiben an Philipp erhalten (vom 13. September 1602); eine armenische Übersetzung desselben wird wiedergegeben.

Im folgenden Jahre wurde Erivan von Schah Abas erobert und nach kurzer Frist die armenische Bevölkerung der Ebene zwangsweise nach Persien deportiert (1604). Um 1606 und 1607 schrieb der Katholikos David,

der in Persien weilte, zwei Briefe an Papst Paul V., um ihn zu einer Fürsprache zugunsten der Armenier beim Schah anzuregen. Der zweite Brief ist bei Gowa in einer Übersetzung erhalten.

Am 12. (15.) März 1610 schrieb Melchisedech neuerlich an Paul V., um ihm Gehorsam zu leisten. Den Brief brachte Zacharias, der spätere Patriarch von Konstantinopel, nach Rom (1611, August). Seine Audienz beim Heiligen Vater beschreibt Simeon aus Polen, der dabei anwesend war. Die päpstliche Antwort vom 25. März 1612 sowie die päpstlichen Geschenke für Melchisedech wurden Zacharias eingehändigt, der am 26. März die ewige Stadt verließ. In Konstantinopel angekommen, wurde er zum Patriarchen gewählt. Den Brief samt den Geschenken übersandte er an den Katholikos mittels zweier Bischöfe. Am 22. März 1613 beantwortete M. den päpstlichen Brief, worin er die von Paul V. vorgeschlagenen drei Artikel: Mischung des Wassers ins Weinopfer, Auslassung des Satzes „qui crucifixus es“ aus Trishagion und die Anerkennung der chalzedonischen Synode, mit Geneigtheit entgegennahm, mit der Bemerkung, daß die Verwirklichung derselben in die Praxis einer günstigeren Zeit zu überlassen sei. Paul V. führte in seinem Antwortschreiben eingehend die Beweise von Kirchenvätern an, um die Wichtigkeit der drei Artikel für die Union zu betonen. Diese Briefe hat A. Bzovius, Pontifex Romanus, 202 ff., wiedergegeben (die armenischen in lateinischer Übersetzung). Die Daten der päpstlichen Schreiben sind zu lesen: 1612, VIII Kal. Aprilis (25. März), anstatt: IV Kal. Maii, und beim zweiten: 1615, V Kal. Junii (28. Mai).

Die weiteren Korrespondenzen des M., wie z. B. die von Vardan Hunanian erwähnten Briefe aus den Jahren 1622 und 1623, sind uns nicht erhalten. Am 4. Februar 1623 beantwortete sie die Sacra Congregatio mit einer gewissen Zurückhaltung, da sie an der Wahrheit der Äußerungen zweifelte.

M. seufzte um diese Zeit unter ungeheuren Schulden, die er dem persischen Hofe zu entrichten hatte. Um davon loszuwerden, weihte er seinen Neffen, den Sahak, zum Katholikos und nahm selbst die Flucht über die

Grenze. In Lemberg stellte er sich dem Nuntius als katholisch vor. Auf die diesbezügliche Anfrage des Nuntius erwiderte S. C., daß die Union im Sinne der florentinischen Akten noch nicht zustande gekommen ist. S. C. empfiehlt dem Nuntius, „seine Neigung zur Union“ ausnützend, ihn dazu wärmstens anzuregen. Inzwischen starb Melchisedech in Kameniecz (am 18. März 1627).

Die Genealogie der Thornikier. Von P. N. Akinian. Sp. 97—113, 228—235.

In der byzantinischen, armenischen und georgischen Geschichte des 9. bis 11. Jahrhunderts ist öfters von den Thornikiern die Rede. Der Verf. versucht die bekannten Mitglieder dieser Familie nach ihrer Genealogie zusammenzustellen. Dies ist jetzt um so leichter, als P. Peeters und R. Blake zwei georgische Kolophone bekannt machten, welche direkt von den Thornikiern selbst verfaßt worden sind und einem Zeitalter angehören, das in bezug auf die Thornikier ganz besonders wichtig ist. Das zweite Kolophon ist eine Abschrift des im Jahre 981 geschriebenen Originals, gefertigt im Jahre 991.

Der Verf. unterscheidet zwei Hauptlinien: die der Thornikier von Taik', d. h. welche im Gebiete des Kuropalaten David saßen, und die der Tarauniden, welche im Gebirgslande von Sassun zu Hause waren. Beide Linien haben ihren Ursprung im Stammhause der Mamikonier; das steht wenigstens betreffs der zweiten Linie fest, dafür haben wir in Gregor Magistros, der mit den Thornikiern von Sassun verwandt war, einen glaubwürdigen Zeugen. Sassun sowie Taik' waren um diese Zeit unter der byzantinischen Herrschaft. Die Thornikier bekannten sich zu der orthodoxen Kirche, dort in Sassun der byzantinischen, hier in Taik' der georgischen Einflußsphäre ausgesetzt. Die letzteren eigneten sich sogar die georgische Sprache an, obwohl sie sich zugleich der armenischen Sprache bedienten.

Die älteste Spur dieser Familienmitglieder findet der Verf. bei Thomas Arcruni, wonach „der Sohn des Thorniks“ mit seinen Streitkräften dem Bagarat, Fürsten der Fürsten, um 850 gegen Muse zu Hilfe eilt. Die Stelle ist

leider verstümmelt. Anfangs des 10. Jahrhunderts nennt Konst. Porphy. zwei Thornikier, Nikolaus und Leo. Wahrscheinlich war einer von diesen der Vater des Ζουρβανέλης, der ebenfalls vom kaiserlichen Schriftsteller genannt wird. Mit ihm scheint Cortwanel I. identisch zu sein.

Cortwanel I. hatte zwei Brüder: Apuharp I. und A(r)šusa I. Asolik erwähnt Apuharps Enkel, Cortwanel II., der um 1000 im Kriege fiel.

Cortwanel I. und seiner Gemahlin Maria entsprossen fünf Kinder: Thornik II., Varazwače I., Bagarat I., Ašusa II. und Apuharp II.

Johannes Thornik II. hatte schon um 976 im Kloster Uški das Mönchs-kleid genommen. Im folgenden Jahre zog er als Feldherr gegen den Empörer Vard Skleros. Nach dem Siege trat er in Iviron auf Athos ein, wo er um 984 starb. In der Nähe von Erzerum entdeckte N. Sargissian einen von Joh. Thornik errichteten Kreuzstein mit armenischer Inschrift. Er verließ einen Sohn, den Bagarat II., der die Magistroswürde innehatte; er fiel um 998 bei Khlut.

Von Johannes Varazwače I. ist in Ani ein mit armenischer Schrift versehener Kreuzstein erhalten. Es wurden ihm drei Söhne geboren: Cortwanel III., Michael und Thornik III. der Kleine. Cortwanel III., Magistros, war an dem von Vard Skleros geschürten Aufstand beteiligt; er fiel um 990. Wahrscheinlich waren seine Söhne: Γεώργιος και ὁ Βαρασβατζέ II. und Leo Thornikes, der Gegenkaiser.

Es werden weiter zwei Neffen von Johannes Thornik II. erwähnt: Cortwanel IV. und Bagarat III., ohne Patronymika. Wahrscheinlich sind sie die Söhne des Ašusa II. und Apuharp II. Nach der Vermutung des Verf. ist Cortwanel mit dem gleichnamigen Feldherrn identisch, der um 988 bei Antiocheia fiel.

Cortwanel V., der nach Mattheos Edessaçi um 1049 bei der Festung Kaputru fiel, ist leider nicht nach dem Patronymikon genannt.

Die byzantinische Literatur führt noch

mehrere Namen von Thornikiern an, die im 12. bis 14. Jahrhundert höhere Würden bekleideten. Es ist doch unmöglich, ihnen den richtigen Platz an dem Stammbaum anzuweisen, der ihnen zukommt.

Die Thornikier in Sassun kommen erst im 10. Jahrhundert auf. Sie stehen aller Wahrscheinlichkeit nach mit den Mamikoniern Grigorik und Apoganem in Blutsverwandtschaft, zumal der Sohn von Apoganem Thornik hieß. Der Stammvater der bekannten Linie ist Mušei, dessen Patronymikon nicht genannt wird. Seine Sprößlinge sind: 1. Thornik I. († um 1072), 2. Cortwanel I. und Wasak, 3. Wigen, 4. Cortwanel II., 5. Wasil, Šahnšah und Thornik II. Diese letzten suchten ihre Zuflucht in Kilikien.

Der Seemaler Johann Aywazowski. Von P. Andreas Khrlakian. Im Jahrgang 1933: Sp. 342—361, 495—508, 621—632, 713—729. Im Jahrgang 1934: Sp. 77—89, 168—183, 316—324.

Der Verfasser widmete diese Aufsätze dem Lebenslauf und den künstlerischen Arbeiten des großen armenischen Seemalers. J. Aywazowski ist aus einer armenischen Familie im Jahre 1812 zu Theodosia geboren. Seine Ausbildung genoss er in der Petersburger Akademie in Gunsten des kaiserlichen Hauses.

Er zeichnete sich in seinen Leistungen (über 5000 Ölgemälde) aus; gab mehrere Ausstellungen in europäischen, afrikanischen sowie amerikanischen Großstädten, erntete überall reichlich Anerkennung und Applaus. Er starb am 10. April 1900.

In dem einleitenden Teile seiner Arbeit protestiert der Verfasser gegen die verbreitete Ansicht, daß Aywazowski von russischer Herkunft sei. Er ist wohl russischer Staatsbürger, aber armenischer Nationalität, worauf er stolz war, und blieb seinem Volke bis zum Tode treu.

Վ Ի Ե Ն Ե Ա, Մ Խ Թ Ա Ր Ե Ա Ն Տ Պ Ա Ր Ա Ն

Բուլիբեգեան Լ., Ուշիարները մտուրային Ժամանակաշրջանի խնամքի եւ սպասարկման մասին: Երեւան, Գիւղհրատ, 1934: 8°, էջ 16: Գինն՝ 25 կոպ.:
Գալեմբարեան Յ. Պ. եւ Ալաոյանեան Ա., Ղեւնդ արք. Դուրեան. իր կեանքն ու գործը: Գահիրէ 1934: 8°, էջ 160: Գինն՝ 10 Ե. Դ.:
Գալեմբարեան Լ. Պ., Մանկան դաստիարակութիւնը տան մէջ: Գահիրէ 1934: 8°, էջ 80: Գինն՝ 8 Փր.:
Գուլուսեան Լուսփիկ, Կտակ եւ յատկացում (ծանօթութիւններ թրք. քաղաքային օրէնքին): Կ. Պոլիս 1934: 8°, էջ 32: Գինն՝ 5 ՊՐ.:
Գրացուցակ, Թիւ 2: Երեւան 1934: 8°, էջ 16:
Դաւթեան Գ., Ծխախոտի մշակոյթի սլարատացումը: Երեւան, Գիւղհրատ, 1934: 8°, էջ 24: Գինն՝ 40 կ.:
Դաւթեան Մ., Առաջին կինը: Երեւան, Պետհրատ, 1934: 8°, էջ 80: Գինն՝ 75 կոպ.:
Դեմիրեան Դ., Պուլուլ մուկիկը. սլաուկերազարդ: Երեւան, Պետհրատ, 1934: 8°, էջ 16: Գինն՝ 30 կոպ.:
Եսանեան Խ., Հասարակագիտութիւն. դասագիրք տարրական դպրոցի Գ. խմբակի համար: Թիֆլիս 1933: 8°, էջ 204: Գինն՝ 3.25 Ե.:
Զարդարեան Հ., Մեր կեանքը. վէպ: Պարիս 1934: 8°, էջ 304: Գինն՝ 15 Փր.: (Դիմել՝ H. Zartarian, 126, Avenue Simon-Bolivar, Paris 19°.)
Զեվագո Միշէլ, Բարասթան, զգայացունց, հետաքրքրաշարժ եւ սիրային արկածներով լի պատմական վէպ: Ա. հտոր.: Գահիրէ 1934: 8°, էջ 288: Գինն՝ 15 Ե. Դ.:
Էլիբեկեան Հ., Աշխարհագրական տեսութարարական դպրոցի Գ. խմբի համար: Երեւան 1934: 4°, էջ 20: Գինն՝ 50 կոպ.:
— Աշխարհագրութեան տեսութարարական դպրոցի Գ. խմբի համար: Թիֆլիս 1933: 4°, էջ 28:
— Աշխարհագրութիւն. դասագիրք տարրական դպրոցի երրորդ խմբի համար: Թիֆլիս, Վրաստանի Պետհրատ, 1933: 8°, էջ 88: Գինն՝ 2.50 Ե.:
Էնգելս Ֆ., Գերմանական գիւղացիական պատերազմը: Երեւան, Կուսհրատ, 1934: 8°, էջ 228: Գինն՝ 1.50 Ե.:
Լեւին վ. Ի., Իմպերիալիզմը որպէս կապիտալիզմի ամենարարձ ստադիա: Երեւան, Պետհրատ, 1934: 8°, էջ 120: Գինն՝ 1 Ե.:

Լեւինականի մանկարանական կարիները. համառօտ տեղեկանք: Լեւինական 1934: 8°, էջ 24:
Խաչատրեան Տ., Սերմադուխ. գործնական ձեռնարկ: Երեւան 1934: 8°, էջ 20: Գինն՝ 50 կոպ.:
Նխախոտի շիթիւնոցներ (ծխախոտագործի բրոշուր, Թ. 1): Երեւան, Գիւղհրատ, 1934: 8°, էջ 32: Գինն՝ 60 կոպ.:
Կազանցելի սխառէմի միալար արգելակ: Երեւան, Պետհրատ, 1934: 8°, էջ 92: Գինն՝ 1.20 Ե.:
Կամարիսկի Ա., Ոչնչացնելու կանաչ փրփուրները: Երեւան 1934: 8°, էջ 48: Գինն՝ 65 կոպ.:
Կանոններ բնակավայրակառուցման հրահանգներին: Երեւան 1934: 8°, էջ 20:
Կանոններ վազոնների ուղղիչների աշխատանքների մասին: Լեւինական 1934: 12°, էջ 24:
Հիմնական օրէնք Վրաստանի սոցիալիստական խորհրդային Հանրապետութեան: Թիֆլիս 1933: 8°, էջ 30:
Հրահանգ վաֆերում զարնանսամառային շրջանում ոչխարների արօտային սպասարկման եւ բամբակ վերարեբեալ: Երեւան 1934: 8°, էջ 24: Գինն՝ 35 կոպ.:
Մաղախեան Հ., Արօտների եւ խոտհարքների խնամքը: Երեւան, Գիւղհրատ, 1934: 8°, էջ 24: Գինն՝ 40 կոպ.:
Մէլիքեան Ս., Երեւանի Պետական Թատրոնը: Երեւան, Պետհրատ, 1933: 8°, էջ 72: Գինն՝ 1.50 Ե.:
Մէսեան Գ., Լեզուի եւ գրականութեան դասագիրք տարրական դպրոցի համար. ուսման երրորդ տարի: Թիֆլիս 1933: 8°, էջ 218:
Միլիտան վ. Ա., Ֆիզիկա: Ա. հտոր., Բ. մաս: Մեխանիկա եւ ջերմութիւն: Երեւան, Պետհրատ, 1934: 8°, էջ 134: Գինն՝ 3 Ե.:
Մուրացան, Նոյի ազուրը: Երեւան, Պետհրատ, 1933: 8°, էջ 72: Գինն՝ 33 կոպ.: [Պետհրատի էջանագին գրադարան, Թիւ 15—16:]
Յակոբեան Ե., Խոզերի ժանտախտը: Երեւան 1934: 8°, էջ 20: Գինն՝ 30 կոպ.:
Յակոբեան Ռ., Աղիւսակներ: Երեւան 1934: 8°, էջ 40: Գինն՝ 1.50 Ե.:
Յովհաննիսեան Գ., Ուղղագրական ծոցատեսութիւն (գործնական): Թիֆլիս 1933: 12°, էջ 32: Գինն՝ 40 կոպ.: